

bos, dėl to žmogus turįs paklusti bažnyčiai. Tuo būdu, nurodė pranešėjas, katalikiškoji etika asmenybės dorovinio tobulėjimo problemą atsieja nuo realaus socialinio gyvenimo ir ją traktuoja idealistiškai bei utopiškai.

B. Deksnys (LTSR MA) kalbėjo apie dorovinio asmenybės tobulėjimo idealą lietuvių buržuazinių emigrantų etikoje. Jis aiškino, kad neotomistų dorovinio idealo socialinis turinys ir priemonės jam pasiekti yra buržuazinio pobūdžio. Lietuvių emigrantų katalikų autoriai, kritikuodami neotomistinę etiką, nepajėgūs pasiūlyti iš esmės geresnio dorovinio idealo. A. Maceinos „Krikščioniškasis humanizmas“, smerkdamas „buržuazinę dvasią“ dėl jos egoizmo ir hedonizmo, nusigręžia ir nuo humanizmo esmės — rūpinimosi žmogumi. Maceina kviečia žmogų tapti savanorišku dievo vergu. J. Girniaus etikos dorovinis idealas įgyja labiau pasaulietinį pobūdį. Girnįs kritikuoja žinomą katalikiškosios etikos teiginį, kad dorovės pajungimas religijai viduramžiais buvo aukščiausiu dorovinio tobulumo etapu. Tačiau, nepriimdamas visuomenės revoliucinio pertvarkymo kelio, filosofas išėitį mato tik individualiame asmenybės tobulėjime. Nors lietuvių buržuaziniai emigrantai — katalikų filosofai ir bando savo etines koncepcijas labiau suderinti su dabarties reikalavimais, jų pažiūros į asmenybės dorovinį tobulėjimą lieka iš esmės nepakitę.

Ist. m. kand. V. Zemaitis (LTSR MA) kalbėjo apie dorovinį žmogaus statusą dinamiškoms dabartinės visuomeninės raidos sąlygomis, pažymėdamas, kad negali būti visapusiškai išvystytos, harmoningos ir sociališkai brandžios bei pilnavertės asmenybės be tvirtų vidinių dorovinių nuostatų, kad dorovinis auklėjimas yra vientisos ir sociališkai kryptingos asmenybės formavimo pagrindas.

Pabaigoje konferencijos darbą glaustai aptarė ir įvertino Lietuvos KP CK Mokslo ir mokyimo įstaigų skyriaus vedėjas J. Bielinis. Jis dar kartą pabrėžė, kad dabartinėmis sąlygomis partija skiria daug dėmesio naujo žmogaus formavimo bei dorovinio auklėjimo klausimams, kad šis darbas yra viena svarbiausių ideologinės veiklos sričių. Drg. J. Bielinis paragino partinius, švietimo ir mokslo darbuotojus aktyviai dalyvauti, sprendžiant aktualias naujo žmogaus formavimo problemas.

V. Zemaitis

VIII PASAULINIS SOCIOLOGŲ KONGRESAS

1974 m. rugpiūčio 19—24 d. d. Toronto universitete įvyko VIII Pasaulinis sociologų kongresas, kurį organizavo Tarptautinė sociologų asociacija (ISA), įsteigta 1949 m. Osle UNESCO iniciatyva. ISA, vienydama atskirų šalių asociacijas, tyrimo institutus bei centrus, taip pat pavienius mokslininkus, siekia plėsti tarptautinius mokslinius kontaktus, skleisti sociologinę informaciją ir organizuoti tarptautinius sociologinius tyrimus. Tarybinė sociologų asociacija yra ISA narys. Tarybiniai mokslininkai dalyvauja tarptautiniuose sociologų kongresuose, pradedant III-ju, vykusiu 1956 m. Amsterdame. Per trumpą laiką ISA veikloje išaugo mokslinis ir organizacinis socialistinių šalių atstovų vaidmuo. 1966—1970 m. m. ISA Vykdomojo komiteto prezidentu buvo lenkų mokslininkas J. Ščepanskis, o 1970—1974 m. m. vienu jo viceprezidentu — bulgarų mokslininkas Z. Ošavkovas. VII Pasaulinis sociologų kongresas 1970 m. Varnoje buvo pirmasis tokio masto renginys, vykęs socialistinėje šalyje. Šiame kongrese svarstyta tema „Šiuolaikinės ir būsimosios visuomenės: prognozavimas ir socialinis planavimas“ lydėjo aktyvi marksistinių ir buržuazinių koncepcijų konfrontacija.

VIII Pasauliniame sociologų kongrese dalyvavo apie 2500 mokslininkų beveik iš 60 šalių (apie 80 iš TSRS). Jo bendroji tema — „Mokslas ir revoliucija šiuolaikinėje visuomenėje“. Kongresas veikia, pasiskirstęs į daugelį grandžių pagal darbo formas (ple-

nariniai posėdžiai, „darbo grupės“, „apskriti stalai“, „tyrimo komitetai“, simpoziumai, specialūs posėdžiai, grupės „ad hoc“), sociologijos šakas, diskusijų tematiką bei problemas, tyrimų metodus bei techniką. 101-je tokioje kongreso grandyje įvyko apie 300 posėdžių skirtingomis temomis. Kadangi šiame straipsnyje neįmanoma išvardinti visų posėdžių temų (138 puslapių programoje pažymėta beveik 1400 pranešimų), todėl bandysime jas grupuoti, atsižvelgdami į svarbiausius šiuolaikinius socialinius procesus ir aktualiausius jų sociologinio tyrimo aspektus, labiausiai reprezentuotus kongrese.

Pagrindine kongreso tema buvo ištisas ratas problemų, liečiančių pačią mokslo bei technikos revoliuciją (MTR) šiuolaikinėse visuomenėse (pažinimo, mokslo, švietimo sociologija, mokslo ir technikos politika ir kt.). Kita jų grupė — tai demografinių procesų problematika: amžiaus, jaunimo, šeimos, moterų, migracijos ir pan. sociologiniai tyrimai, seksualinė sociologija ir kt. Politinė sfera (politinės institucijos, tarptautiniai santykiai, kariniai dalykai ir pan.) — tai politikos sociologijos objektas, plačiai nagrinėtas kongrese. Etninės struktūros ir etniniai santykiai, kaip svarbus sociologinių tyrimų objektas, sudarė irgi didelį kongreso teminį kompleksą. Toliau seka socialinių struktūrų dinamika ir jos sociologiniai tyrimai. Medicinos (ypač psichiatrijos) sociologija aktualėja ir intensyvėja socialinių bei ekologinių MTR padarinių sąlygomis, ir tai atspindėjo kongreso darbe. MTR iš esmės paveikė žmogiškosios veiklos pobūdį ir objektą, darbo turinį, formas bei sąlygas, suteikdama naujus impulsus darbo sociologijai, kuri sudarė reikšmingą kongreso problemų ratą. Šiuolaikinė ekologinė situacija, palietusi gyvybinius žmogaus ir visuomenės interesus, iškilo kaip naujas sociologinių tyrimų objektas, — kongrese tarė savo žodį besiformuojanti ekologijos sociologija. Pagaliau pažymėtinas dar vienas labai didelis, įvairus ir svarbus sociologinių tyrimų objektas, būtent tiesioginė žmogaus buities sfera. Tai — gyvenimo būdo, laisvalaikio, skurdo, nukrypimų, nelaimių, susvetimėjimo ir kitos sociologijos. Kartu dar atskirai paminėtinos tokios sociologijos šakos, kaip ekonomikos, teisės, kultūros, religijos, sporto, asmenybės, komunikacijų, viešosios nuomonės ir t. t. Visa tai buvo nagrinėta įvairiais bendrosios kongreso temos aspektais, pirmiausia turint galvoj MTR paspartinto ir komplikauto šiuolaikinio socialinio dinamizmo, jo prieštaravimų bei kolizijų kontekstą.

Plenariniuose kongreso posėdžiuose dalyviai svarstė 4 temas.

Pirmoji — „Socialiniai mokslo bei technikos revoliucijos aspektai“ (pagrindinis pranešėjas R. Richta (CSR), pirmininkaujantis Indijos atstovas R. Mukerdis; kiti pranešėjai ir diskutantai buvo iš VFR, Japonijos, TSRS, Prancūzijos ir Jugoslavijos). R. Richta pranešime „Mokslo bei technikos revoliucija ir socialinio vystymosi perspektyvos“ nurodė, jog sociologija dabartiniame etape išsivysčiusiose šalyse apsiriboja MTR socialinių pasekmių konstatavimu bei visuomenės prisitaikymo prie naujų sąlygų tyrimu. Tačiau jos uždavinys turėtų būti perspektyvos projekcija. Autoriaus teigimu, mokslo funkcija dabartiniame etape — ne tik gamybinių jėgų vystymas, bet ir visų technologinių, ekonominių ir socialinių procesų tikslingas bei planingas valdymas. Todėl sociologijos objektas turi būti integrališkai kompleksinis, apimantis socialinių procesų visumą: MTR, gamtos ir visuomenės metabolizmą, visuomeninius santykius. Pritardamas pagrindinio pranešimo mintims, kalbėjo M. Rutkevičius (TSRS). Jis nagrinėjo socialinę MTR reikšmę gamybinių jėgų ir gamybinių santykių dialektikos šviesoje ir akcentavo socialinės kontrolės bei planingo, tikslingo ir perspektyvaus MTR reguliavimo būtinumą. R. Darendorfis (VFR) vaizdavo MTR socialinių pasekmių perspektyvas iš „postindustrinės visuomenės“ teorijos pozicijų. Jis, remdamasis technologiniu determinizmu, įrodinėjo, jog darbininkų klasė išnyksianti. R. Supekas (Jugoslavija) kalbėjo apie „prieštaravimus tarp inteligentijos ir funkcionierių“, apie jų skirtingą poziciją MTR atžvilgiu: funkcionieriai, besiorientuojantys pragmatiškai ir technokratiškai, esą optimistai, o humanitarinės orientacijos inteligentija — skeptiška.

Antroji tema „Gyventojų pakitimai ir socialinis vystymasis“ buvo diskutuojama JAV, Prancūzijos, Indijos ir TSRS atstovų, pirmininkaujant amerikiečiui N. Keificui. Gincas lietuvių demografinę revoliuciją. Kai kurie diskutantai pesimistiškai vaizdavo žmonijos ateitį: jų nuomone, aistringas gyventojų skaičiaus augimas ateityje bus „balansuojamas“ ligų, bado ir karų. Buvo nuomonių ir apie būsimą planetos gyventojų stabilumą. Kiti kalbėjo apie demografinę politiką, reikalaujanti socialinės populiacijų kontrolės ir demografinių procesų valdymo. A. Žiraras (Prancūzija) pranešime „Žmonijos perspektyvos, augimas ir socialinis kitimas“ teigė, jog demografinių procesų problema nėra vienareikšmė: yra dvi problemos — gyventojų perteklius ir gyventojų nepakankamumo (SNO duomenimis iš 148 šalių 85-iose gyventojų augimas priimtinas; 21-oje — nepakankamas, 42-ose, kur gyvena 57% planetos žmonių,— per didelis). Autorius taip pat pabrėžė lygsvaros demografinėje struktūroje būtinumą: esą, jos nėra tarp trijų kartų — subrendusių bei gamyboje užimtų žmonių, neužimto jaunimo ir pasitraukusio iš gamybos, bet darbingo senimo.

Trečioji tema „Sociologai kintančiame pasaulyje: stebėtojai ar dalyviai?“ buvo nagrinėjama, pirmininkaujant meksikiečiui P. G. Kasanovai. Pagrindinis pranešėjas buvo kanadietis I. M. Ceitlinas. Pranešimą padarė ir tarybinės delegacijos vadovas akademikas F. Konstantinovas. Pagrindinis šios temos klausimas buvo sociologijos ir sociologų statusas šiuolaikiniame etape. Klausimo esmę ryškiausiai reprezentuoja P. Rybickio (LLR) pranešimas. Nagrinėdamas šią problemą teoriniu ir metodologiniu aspektu, mokslininkas pažymėjo svarbiausias gaires Vakarų sociologijos evoliucijoje. Iki XIX a. pradžios socialinės teorijos atliko ir pažinimo, ir politinių doktrinų, ir ideologijos funkciją. Pozityvizmas tai paneigė, o marksizmas nauju moksliniu metodologiniu ir socialiniu klasiniu pagrindu sukūrė socialinę teoriją, tapusią revoliucinio socialinio veiksmo įrankiu. M. Veberis, iš dalies sintetindamas pozityvizmą ir „gyvenimo filosofiją“, taip pat atsižvelgdamas į marksizmą, sukonstravo dabartinį buržuazinės sociologijos konceptualinį aparatą. Nors M. Veberis pabrėžė „supratimo sociologijos“ „intelektualinio dalyvavimo“ funkciją, nukreipdamas ją į sociokultūrinę sferą, tačiau socialinės veiklos teorija nebuvo sukurta. Šiuolaikinei buržuazinei sociologijai trūksta dinamiškos socialinės struktūros teorijos, istorinio determinizmo teorijos, santykio tarp stichiškų ir valdomų socialinių procesų nusakymo, sociologinio pažinimo ribų (veiksnių) paaiškinimo. O vienokta ar kitokia konceptualinė sistema lemia ir sociologo statusą — stebėtojišką, apologetišką ar veiksmingą (opozicinį negatyvų ar revoliucinį konstruktyvų)?

Ketvirtoji tema „Lygybė kaip sociologijos objektas: teoriniai ir empiriniai klausimai“, pirmininkaujant S. Mileriui (JAV), pasižymėjo aštriomis diskusijomis. Anglas F. Parkinas teigė, jog iš viso neteisinga kalbėti apie lygybę, nes visur egzistuojanti tik nelygybė, o amerikietis H. Gansas pasisakė už klasių pluralizmą be kurios nors vienos iš jų hegemonijos, už demokratinį valdymą. Tarybinis atstovas V. Semionovas, nagrinėdamas klausimą iš esmės, pabrėžė, jog lygybės ar nelygybės pagrindas ir ištakos glūdi svarbiausioje žmonių veiklos ir santykių sferoje — būtent gamyboje ir gamybos priemonių nuosavybės santykiuose.

Nežiūrint daugelio kongreso grandžių teminio įvairumo, sociologinio tyrimo sričių gausumo, svarbiausia problematika lietuvių šiuolaikinės sociologijos lygį. Kongrese nebuvo ypatingų sociologinių tyrimų informacijų, nors empirinė sociologija turi nemažą svarbios informacinės medžiagos arsenalą. Tačiau dinamiški ir komplikuoti socialiniai procesai reikalauja vis gilesnio sociologinio ir filosofinio įžvalgumo. Šiuolaikinei sociologijai vis didesnę įtaką daro marksizmas. Buržuazinė sociologija pati pradeda suvokti savo teorinį nepakankamumą ir ima didesnę dėmesį skirti teorinėms socialinių reiškinių bei procesų interpretacijoms. Svarbiausias tokios interpretacijos dalykas, paženklinęs visą kongreso eigą, — tai MTR, ypač jos žmogiškųjų bei socialinių pasekmių vertinimas. Buržuazinėje sociologijoje ir filosofijoje jau ryškiai susiformavo dvi koncepcijos: viena — optimistinė, scientistiškai ir technokratiškai pervertinanti MTR; kita — pesimistinė, iš abstraktaus humanizmo pozicijų hipertrofuojanti neigiamas MTR pasekmes. Nežiūrint tų

konceptijų aksiologinio priešingumo, joms abiem būdinga bendra metodologinė yda — MTR vertinama, neatsižvelgiant į socialinį, ekonominį bei klasinį kontekstą. Dėl to kyla arba utopinis optimizmas, siekiantis išspręsti visas socialines problemas MTR pagrindu ir projektuojantis „postindustrinės visuomenės“ priešingų socialinių ekonominių sistemų konvergencijos perspektyvas, arba aliarmojuojantis pesimizmas, kaltinantis MTR visokiomis negerovėmis (ekologine katastrofa, technologine krize, demografinė tragedija, psichologine bei sanitarine krize ir pan.). Marksistiniuose tyrimuose MTR analizuojama ir vertinama, atsižvelgiant į jos socialinį ekonominį kontekstą, į visų procesų, jų tarpe ir pažangos, prieštaringumą ir epochos antagonizmus. MTR — tai ne tik naujas mokslinis pasaulėvaizdis, nauja gamybos technologija ir naujos inžinerinės konstrukcijos, naujos komunikacijų priemonės ir pan., bet ir naujas žmogus įvairiose jo būties ir veiklos sferose. Kokybinis gamybinių jėgų šuolis, kurį sąlygoja šiuolaikinis mokslas, daro įtaką visoms socialinio gyvenimo sritims: švietimui ir kultūrai, buičiai ir vertybinėms orientacijoms, valdymui ir mąstymo stiliui, psichologijai ir moralei, visuomenės santykiams su gamta. MTR yra globalinis reiškinys, sukėles globalinių problemų kompleksą. Tačiau kadangi MTR vyksta skirtingomis socialinėmis klasinėmis sąlygomis, tai ir jos apraiškos bei pasekmės negali nebūti skirtingos, o jos sukeltos problemos (nežiūrint jų globališkumo) turi lokalinį atspalvį. Marksistinė istorinės pažangos samprata MTR jungia su socialine revoliucija, iškelia, jog MTR reikia kontroliuoti, o jos sukeltas globalines problemas galima išspręsti tik tarptautinio bendradarbiavimo pagrindu. Tokie buvo socialistinių šalių atstovų moksliniai ir politiniai nuostatai, radę kongrese platų atgarsį.

Kongrese daug dėmesio buvo skiriama pačiam sociologijai kaip mokslui — jos istorijai, teorijai ir metodui, technikai, funkcijoms ir statusui. Kongrese buvo eksponuojama gausi ir įvairi sociologinė literatūra (1970—1974 m. m. leidiniai), veikė sociologiniuose tyrimuose naudojamų kompiuterių paroda, buvo demonstruojami atitinkami filmai.

Susiformavusi prancūzų ir vokiečių socialinių teorijų (O. Kontas, E. Diurkheimas, M. Veberis) bei anglų empirizmo pagrindu ir XX a. pradžioje tapusi savarankišku mokslu, buržuazinė sociologija plačiausiu mastu buvo realizuota JAV, iš kur ji vėl plito po Europą, būdama modernizuota naujomis teorijomis ir gerai techniškai aprūpinta, žymia dalimi nukreipta į mikrosocialinius objektus. Savo technika, kvantifikacijos metodu, empirine informacija ji peraugo siaurus teorinius rėmus. Joje vis labiau atsiskaido pozityvizmo ir psychologizmo, o pastaruosiu metu pergyvena krizę joje įsigalėjęs struktūralizmas bei funkcionalizmas. Svarbiausieji funkcionalizmo atstovai T. Parsonsas, R. Mertonas, D. Belas (visi JAV) dar yra įtakingi, bet jų teorijos plačiai kritikuojamos. Posėdyje „prie apvalaus stalo“, gvildenant temą „Ar yra krizė sociologijoje?“, T. Botomoras (Anglija), F. Ferarotis (Italija), N. Birnbaumas (JAV) kaip tik ir siejo tos krizės apraiškas su struktūralizmo bei funkcionalizmo teoriniu nepakankamumu. H. Nišijo (Kanada) teigimu, amerikiečių sociologijai lemiamą reikšmę turėjo militaristinė ekspansija Vietname ir sukrėtimai šalies viduje: jeigu anksčiau ji orientavosi į socialinę lygsvarą bei socialinį stabilumą, šias būsenas teoriškai grįsdama struktūralizmu bei funkcionalizmu, tai dabar jai reikia orientuotis į socialinius pakitimus, paaiškinti socialinių konfliktų prigimtį. Struktūralizmo bei funkcionalizmo teorija (kuri teigia, jog funkcijinis darbo pasidalijimas pašalina „disfunkcijas“, t. y. „socialinės tvarkos“ pažeidimus, ir užtikrina „socialinę lygsvarą“) gilių socialinių prieštaravimų, aštrėjančios klasių kovos, studentų, negrų judėjimo ir ekonominių sukrėtimų sąlygomis negali būti tinkamas socialinės struktūros modelis: jis neatskleidžia konfliktinių procesų prigimties, nepaaiškina socialinio vystymosi net kapitalizmo rėmuose, stabdo pažinimą.

Kongresas Toronte leidžia spręsti, jog išsivysčiusiose kapitalistinėse šalyse vyksta intensyvūs, techniškai gerai aprūpinti empiriniai sociologiniai tyrimai, ieškoma naujų sociologinių teorijų bei koncepcijų; sociologija vis labiau pradeda atlikti socialinės inžinerijos funkciją bendrame MTR sraute sutinkamai su valdančiųjų socialinių ir politinių

Jėgų interesais, (šefavę kongresą vietinės valdžios atstovai linkėjo sociologams geriau pažinti visuomenę ir „gerinti ją, kelti „gyvenimo kokybę“). Buržuazinėje sociologijoje, kuriai būdingas empirizmas, mikroišsišakojimas, konceptualinis pliuralizmas, pastaruoju metu jaučiamas poreikis makroteorijos, įgalinančios suvokti socialinių procesų visumą globaliniu mastu. Sociologija — tai ne „laisva“ mokslinė profesija, ne privatus tyrinėtojo dalykas. Ji yra akademizuota, suinstitutinta, sutarnybinta. Jos atskiros šakos yra tarptautiniu mastu suinstitutintos: kongrese veikė 32 tyrimo komitetai (pvz., švietimo sociologija, šeimos sociologija, migracijos sociologija, skurdo sociologija, mokslo sociologija, socialinė ekologija, sporto sociologija ir t.t.), vadovaujami tarptautinių Valdybų, subordinuotų ISA ir jos Tyrimų tarybai. Vakarų sociologijoje gana stipri futurologijos tendencija, tam tikra dalimi madinga, bet kai kuriais atvejais įdomi ir rimta (pvz., 2000 m. jaunimo modelis, žmonijos poreikių struktūros MTR sąlygomis perspektyva, valstybinio monopolistinio kapitalizmo perspektyvinis modelis). Taip pat pažymėtinas abstraktaus humanizmo motyvų stiprėjimas joje.

Kartu su socialinių sistemų bei sąveikų ir procesų aprašomąja funkcija, taip pat socialine inžinerine funkcija buržuazinė sociologija atlieka didelį politinį bei ideologinį vaidmenį (juk sociologija priklauso labiausiai ideologizuotiems ir politizuotiems mokslams). Veltui „Toronto Daily Star“ skelbė, jog kongrese atsivėrė praraja tarp delegatų iš socialistinių ir nesocialistinių šalių mokslo ir politikos santykio klausimu. Nei akademizmas, nei empirizmas, nei juo labiau sociologų pareiškimai apie jų nepolitiškumą negali atsieti buržuazinės sociologijos nuo politikos, nuo esamo politinio bei ideologinio konteksto. „Industrinės ir postindustrinės visuomenės“, konvergencijos, „technokratinio determinizmo“, „visuotinės gerovės valstybės“, „vartotojiškos visuomenės“, pagaliau deideologizacijos bei depolitizacijos teorijos yra apologetiškos — buržuazinės, jos konfrontuoja su marksizmu ir socializmu. Akcentuodami technologinį determinizmą, kai kurie buržuaziniai sociologai pastaruoju metu bando pakeisti politinės valdžios klausimą technokratinio valdymo klausimu, „trečiojo pasaulio“ vystymąsi vaizduoja kaip technologinį modernizavimą, o tai irgi negali iš esmės prieštarauti valdančiosios buržuazijos interesams.

Beveik visose kongreso grandyse dalyvavo socialistinių šalių mokslininkai. Jie buvo išklausinami įdomiai ir tolerantiškai. Daugelis nemarksistų dažnai apeliavo į K. Markso literatūrinį palikimą. Tai buvo daroma, siekiant jį suprasti arba panaudoti jo idėjas diskutuojamiems dalykams paaiškinti. Neretai K. Marksas buvo minimas neautentiškai arba eklektiškai jungiamas į nemarksistinius kontekstus. Kai kurie įtakingi Vakarų sociologai (T. Botomoras, L. Kozėris ir kt.) atvirai polemizavo su savo kolegomis, kritikavo jų buvusias madingas, bet jau atgyvenusias koncepcijas. Tai ypač liėtė D. Belą ir jo „postindustrinės visuomenės“ teoriją. Apskritai apologetiškos buržuazinės teorijos darosi mažiau madingos. Marksistiniu požiūriu, mokslinės sociologijos uždavinys — „aiškinti žmonių visuomenės apskritai ir konkrečių visuomenių atskirai struktūrą ir funkcionavimą, perėjimą istorijoje nuo vienu visuomeninio gyvenimo formų prie kitų, visuomeninės pažangos mūsų dienomis dėsninumus ir,— kas, tur būt, visų sunkiausia,— prognozuoti ateitį“ (M. Rutkevičius).

Kongrese nauju ISA Prezidentu buvo išrinktas T. Botomoras. Vykdomojo komiteto narių tarpe — 2 socialistinių šalių atstovai: M. Rutkevičius ir A. Kłoskovska (LLR).

* * *

Pasibaigus VIII Pasauliniam sociologų kongresui Toronte, rugpjūčio 25—29 d.d. Monrealyje įvyko Amerikos sociologų asociacijos (ASA) 69-tas kasmetinis susirinkimas, kuriame kaip svečiai dalyvavo grupė tarybinių mokslininkų. Susirinkimo tema — „Žvilgsnis į socialinę struktūrą“ („Focus on Social Structure“). Pagal dalyvių skaičių, programos apimtį, problematikos įvairumą bei aktualumą jis prilygo kongresui. Komentuodamas susirinkimo bendrąją temą ir jo programą, ASA Tarybos 1974 m. prezidentas P. Blau aiš-

kino, jog socialinė struktūra — tai pats sociologijos branduolys; socialinės struktūros ir jos dinamikos tyrimas apima klasinę struktūrą ir jos reikšmę istorinei raidai, struktūrinių pakeitimų dialektinius procesus bei didėjančią socialinių struktūrų diferenciaciją, darbo pasidalijimą ir jo pasekmes sąveikoms ir konfliktams, nukrypimų ir pasipriešinimo struktūrinės šaknis, santykius tarp aplinkos, populiacijos ir socialinės struktūros bei jų poveikį ekosistamai ir t. t.; į visą socialinį gyvenimą galima žiūrėti per socialinės struktūros prizmę, siekiant paaiškinti santykių tarp individų ir grupių struktūrą, kuri reiškiasi poelgiais; galutinis sociologinio aiškinimo tikslas — siekti visuomenės pažinimo: kaip ji keičiasi ir kaip ji gali būti pakeista. Susirinkime dalyvavo žinomi amerikiečių sociologai L. Kozeris (ASA Tarybos 1975 m. prezidentas), S. Lipsetas, R. Mertonas, T. Parsonsas, taip pat naujasis ISA Prezidentas T. Botomoras. Čia irgi dažnai buvo minimas K. Marksas. Įsidėmėtinas S. Lipseto pareiškimas plenariniame posėdyje. Jis sakėsi nesuprantas, kur esąs: „ar Kanadoje, ar vienoje socialistinių šalių, ar Toronto universitete, ar Maskvos universitete?“. Tame susirinkime taip pat buvo kritikuojamos kai kurios tradicinės buržuazinės sociologijos teorijos (pvz., D. Belo „postindustrinės visuomenės“ teorija).

JAV sociologų susirinkimas, kurio programoje buvo 55 tyrimų kryptys bei problematikos ir apie 500 pranešimų, atspindėjo plačią tos šalies mokslininkų veiklą, vykdomus joje sociologinius tyrimus. Įkurta 1905 m., ASA turi virš 15 000 narių. JAV veikia 246 sociologiniai centrai, leidžiama 10 sociologinių žurnalų, plačiai išvystyta sociologinė tarnyba. Sociologai čia kartu su ekonomistais ir finansininkais sudaro 9% visų mokslo daktarų, ir absoliuti jų dauguma darbuojasi valdymo sferoje — valstybiniame aparate, armijoje, gamyboje. Sociologijai skiriama 22% lėšų, asignuotų visiems visuomeniniams mokslams finansuoti. Kitokia padėtis Kanadoje, kur sociologijos statusas žymiai silpnesnis. Tuo skundėsi patys kanadiečiai mokslininkai. Įsikūrusi 1966 m., Kanados sociologijos ir antropologijos asociacija vienija apie 800 narių; joje yra 54 sociologinių tyrimų centrai; 75% sociologų darbuojasi universitetuose, 24% — valdžios organuose. Kanados sociologija stipriai veikiama amerikiečių (net pastarųjų susirinkimas vyko Kanadoje). Tačiau pastaruoju metu ryškėja tendencija išsivaduoti (kaip ir kitose srityse) iš JAV sociologijos įtakos. Ne veltui kongreso metu Toronto laikraštis „*The Globe and Mail*“ ragino kanadiečius mokslininkus „išėiti iš JAV šešėlio nors sociologijos srityje“.

Tarybiniai mokslininkai, dalyvavę Toronto ir Monrealio sociologų forumuose, pasisėmė įdomios ir naudingos informacijos, užmezgė naujus tarptautinius kontaktus, aktyviai polemizavo su nemarksistinėmis koncepcijomis, skleisdami ir propagodami socializmo idėjas.

J. Minkevičius

ŠIUOLAIKINĖS BURŽUAZINĖS FILOSOFIJOS IR SOCIOLOGIJOS KRITIKA

Paskutinėmis 1974 metų dienomis, gruodžio 26—27 d. d., Vilniaus Valstybiniame V. Kapsuko universitete vyko tarpinstitutinė mokslinė konferencija, skirta šiuolaikinės buržuazinės filosofijos ir sociologijos metodologijos kritikai. Konferencijoje dalyvavo moksliniai bendradarbiai, dėstytojai, aspirantai iš Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Kijevo bei Minsko mokslo įstaigų. Pranešimuose buvo kritiškai nagrinėjamos neopozityvizmo, neofroidizmo, egzistencializmo, neotomizmo, neokantizmo ir kitų šiuolaikinių buržuazinės filosofijos bei sociologijos kryptų koncepcijos. Žymus dėmesys buvo skirtas ir lietuvių ikitarybinės bei emigrantinės buržuazinės filosofijos kritikai.

Atidarydamas konferenciją, LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministro pavaduotojas K. Žukauskas pažymėjo, kad šiuo metu ypatingai yra svarbi gili, nesupa-